

102/2
KISWAHILI
KARATASI YA 2
LUGHA
SAA: 2 ½

MJARABU WA KIDATO CHA NNE MUHULA WA PILI 2010 WILAYA YA MASAKU
Hati ya Kuhitimu Elimu ya Sekondari
KISWAHILI
KARATASI YA 2
SAA: 2 ½

MAAGIZO YA MTAHINIWA

Jibu maswali yote katika nafasi zilizoachwa.

I		IA
A		

UFAHAMU

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali yanayofuata

Ni fedheha kuona taifa ambalo halijakuwa likitambua msamiati wa shibe kwa zaidi ya miongo miwili sasa limeacha chakula kiharibike mashambani kutokana na ukosefu wa soko. Taarifa kuwa ni zamu ya wakulima wa mahindi kukadiria hasara baada ya wenzao wa maziwa ni za kuhuzunisha. Inasemekana wakulima wa zao la mahindi katika mikoa ya pwani, mashariki, kati na Bonde la ufa wanendelea kuhesabu hasara kutokana na ukosefu wa soko la mahindi kutoka kwa serikali.

Hii ni hata baada ya serikali kuwapatia na kuwauzia pembejeo kwa bei nafuu kama njia mojawapo ya kuimarisha uzalishaji wa chakula nchini. Kinachovunja moyo zaidi ni habari kuwa serikali iyo hiyo ilitoa ahadi ya kununua mazao yote ya wakulima hao kama njia mojawapo ya kuwatia moyo katika kazi yao.

Kando na wakulima wa kibinafsi, ilitumia mamilioni ya pesa za umma kuzindua miradi ya kilimo cha mahindi kwa kunyunyizia mashamba maji na mazao yake pia yanaharibika. Wakulima wa mradi wa kilimo cha kunyunyizia mashamba wa Hola, kwa mfano, wameathirika pakubwa kutokana na ukosefu wa soko la mazao yao. Imekuwa ikijikokota kutokana na sababu kadhaa ikiwemo ukosefu wa fedha za kununua mahindi.

Hii ni hata baada ya uchunguzi kuonyesha kuwa usalama wa chakula nchini umedorora kutokana na kiangazi cha muda mrefu. Mbali na kutokuwepo kwa utaratibu wa kununua mahindi kutoka kwa wakulima hao halmashauri ya nafaka haina uwezo wa kuwashughulikia wakulima wote nchini. Hii ni kwa sababu wakulima wengi hawapati huduma za halmashauri hiyo ambayo imejikita katika maeneo yaliyokuwa yakizalisha chakula kwa wingi miaka iliyopita. Eneo la Hola, kwa mfano, liko mbali kutoka kwa kituo cha halmashauri hiyo kwa sababu eneo hilo ni kame.

Ni kutokana na muktadha huu serikali inapaswa ichukue hatua za haraka kuepusha kuharibika kwa zao la mahindi nchini. Serikali inapaswa kutenga fedha zaidi za kununua mahindi kutoka kwa wakulima. Inakisiwa kuwa hasara zaidi inatarajiwa kutokea ikiwa pesa zaidi hazitatengwa kwa sababu idadi ya wakulima wanaovuna mahindi inatarajiwa kuongezeka.

Maswali

1. (a) Kwa nini chakula kinaharibikia mashambani? (alama 2)

- (b) Serikali ilichangia vipi katika kuimarisha uzalishaji wa chakula? (alama 2)

(c) Eleza vile halmashauri ya nafaka haijaweza kuepushia wakulima wa mahindi hasara. (alama 3)

(d) Kwa nini wakulima wa maeneo kame hawajashughulikiwa na halmashauri ya nafaka? (alama 1)

(e) Kutokana na taarifa hii serikali inaweza kutatua tatizo la wakulima kwa njia gani? (alama 1)

(f) Pendekeza namna taifa linaweza kuepuka na kupambana na uharibifu wa chakula mashambani. (alama 3)

(g) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumiwa katika taarifa. (alama 3)

(i) Miongo _____

(ii) Pembejao _____

(iii) Umedorora _____

UFUPISHO

Sisi vijana wa Kenya inatupasa tuwajibike kufanya kazi kwa bidii, na kwa dhiti ya mioyo yetu tuweze kupata ufanisi, na uwezekano wa kuinua nchi yetu changa katika kiwango cha juu. Tukumbuke, “Ajizi ni nyumba ya njaa.” Kwa hivyo basi haifai kulaza damu ikiwa matatizo nchini mwetu yametuzonga. Lazima tufanye kazi kwa busara, adabu njema na jitihada kwa moyo mmoja. Sharti tutilie maanani zaidi elimu ya vijana na watu wazima, kilimo, uchumi na amani katika nchi yetu. Tunahitaji taifa lenye watu walioelimika, kwani bila elimu itakuwa vigumu sana kuweza kutekeleza mipango mbalimbali ya maendeleo. Tupende tusipende lazima tuzidishe mazao mashambani, kwani kila kukicha idadi ya watu inaongezeka. Ni sharti tuweze kujitosheleza katika vyakula. Zaidi ya hayo pia lazima tujishughulishie na biashara ambapo kwa sasa ni Wakenya wachache sana ambao wanatambua umuhimu wa biashara. Wengi ni wale wenye mawazo ya kwamba, lazima kila mmoja aajiriwe maishani. Yatupasa tujitahidi kuleta uchumi katika; mikono ya wananchi wa Kenya badala ya kuwaachia wengine ambao hawahusiki.

Mafunzo tunayopata majumbani, shuleni na hata katika jamii, lazima yatuwezeshe kutambua mbinu za kupitia. Tunahitaji elimu tambuzi ambayo itamfanya Mwanakenya kujua wajibu wake katika jamii. Tumesinywa na elimu pumbao; inayotupumbaza na kutufanya tusione mbele. Sisi vijana tukiwa viongozi wa siku sijazo, “Utengano ni uvundo” Lugha ya taifa ndicho chombo cha pekee ambacho kinatuunganisha na kuweza kutuwasilishia mapendekezo, mawaidha na hisia zetu. Kukosa ndiko kibinadamu, wakati tunapokosea, lazima tukubali tumekosea na kufanya masahihisho mara moja kwani, “Usipoziba ufa, utajenga ukuta.” Tusikasirike kwa sababu tumesahihishwa makosa yetu na wenzetu. Lazima tujitoe mhanga na kupigania nchi yetu tukiwa wazalendo halisi.

Sisi tukiwa vijana sharti tujishughulishie na kuyaangalia matatizo ya nchi, pia kutafuta njia za kutatua matatizo hayo. Siku zote tutekelezee nidhamu. Ni jambo la kusikitisha kwamba sisi vijana twashutumiwa mara kwa mara kwa kutokuwa na nidhamu shuleni na majumbani mwetu. Utamaduni wa asili unakariri sana kuwa tuwe na nidhamu shuleni na majumbani mwetu. Ili watu waweze kuishi maisha bora na kuwa na maendeleo, amani na upendo, lazima tuwe na bidii, ushirikiano mwema na kuchagua viongozi wenye mioyo ya maendeleo. Tukiwa viongozi ambao hawajishughulishi na maendeleo, basi tutabaki nyuma kama mkia siku zote. Bahati mbaya ni kwamba wananchi wengi siku hizi huchagua viongozi wao kwa kufuata ukoo ama kama kwa utajiri wake. Kwa hivyo basi ni vyema kuwachagua viongozi kutokana na ufanisi wanaoweza kuleta bali si kwa kutegemea utajiri au ukoo.

2. Maswali

(a) Katika aya ya kwanza mwandishi anawahimiza vijana kufanya nini ili kuleta maendeleo?

(Maneno 50)

(alama 6)

Nakala chafu

Nakala safi

(b) Kwa mujibu wa taarifa ni mambo gani yaliyochangia kuzorota kwa maendeleo nchini Kenya ?
(Maneno sitini) (alama 6)

Nakala chafu

(c) Majina haya yako katika ngeli gani?

(alama 2)

(i) Mjusi

(ii) Mali

(d) Eleza matumizi ya viambishi vilivyopigiwa kistari.

(alama 3)

(i) Kaketi chini

(ii) Nikisoma kwa bidii nitapita mtihani.

(iii) Mariga acheza mpira vizuri.

(e) Tunga sentensi mbili ukitumia ‘a’ unganifu pamoja na maneno yafuatayo.

(alama 2)

(i) Uaminifu

(ii) Kipeto

(f) Onyesha kishazi huru na tegemezi katika sentensi hii

Aingiapo darasani mwambie asome kwa bidii.

(alama 2)

(g) Tunga sentensi ukitumia vihisishi vifuatavyo.

(alama 2)

(i) Kefle

(ii) Puka chaka

(h) Unda sentensi moja kutokana na sentensi sahihi zifuatazo.

(alama 2)

(i) Kijakazi alikuwa mgonjwa

(ii) Kijakazi alifanya kazi yote ya nyumba.

(i) Pigia mstari shina la vitenzi katika maneno haya .

(alama 2)

(i) Wanilifurahisha _____

(ii) Nitamjuaje _____

(j) Bainisha aina ya vitenzi katika sentensi hizi.

(alama 1)

(i) Wewe u mwananchi wa Marekani

(ii) Jana nilinunua mkate na maziwa.

(k) Tunga sentensi mbili kubainisha tofauti kati ya.

(alama 2)

(i) Hini

(ii) Ini

(l) Kamilisha methali ifuatayo

Jivu usilolilala _____ (alama 2)

(m) Tunga sentensi ukitumia semi zifuatazo. (alama 2)

(i) Giza la ukata

(ii) Kula mwande

(n) Tofautisha maana katika sentensi zifuatazo. (alama 2)

(i) Akija nguruwe wa kibe, atakula chakula chote

(ii) Akija nguruwe wa kibe, atakula chakula chochote.

(o) Eleza maana ya sentensi hizi. (alama 2)

(i) Alitukimbia kabisa

(ii) Alitukimbilia kabisa

(p) Yakinisha sentensi hii katika nafsi ya pili umoja.

Tusipoelewana na walimu hatutapata amani siku zote shuleni. (alama 2)

(q) Eleza matumizi ya neno vizuri katika sentensi ifuatayo.
Maria alichagua vitambaa vizuri na kuvishona vizuri. (alama 2)

(r) Tumia kiambishi 'po' kutunga sentensi kuonyesha. (alama 2)
(a) Mahali

(b) Wakati

(s) Sahihisha sentensi hii
Siku hizi mahitaji imedizi na pesa haitoshi. (alama 2)

(t) Andika sentensi ifuatayo katika usemi wa taarifa. (alama 2)
"Rejelea maelezo katika kitabu ili kuhakiki majibu yako." Mwalimu alimwambia mwanafunzi.

(u) Andika neno lingine lenye maana sawa na. (alama 1)
(i) Damu

ISIMU JAMII

(Mdundo wa muziki) Kina mama mpo! Kina siste nanyi Are you there? Kampuni ya Platinum imewaletea mafuta mpya ya Silk. Mafuta hayo yana vitamin C, Sunscreen na yana marashi ya kupendeza. Ukiyatumia kwa wiki moja tu, ngozi yako itakuwa laini na nyororo kama ya kitoto kichanga. Nayo macho ya wote, Waaa! Yatakuwa kwako 24/7. Jinunulie! Jinunulie! Mafuta ya silk. Mafuta ya wanawake wa kisasa.

(a) Taja sajili iliyotumiwa hapa.

(alama 1)

(b) Taja sifa nne za sajili hii.

Alama 4)

(c) Kwa nini Wakenya wengi hupenda kuchanganya na kubadili msimbo?

(alama 5)
